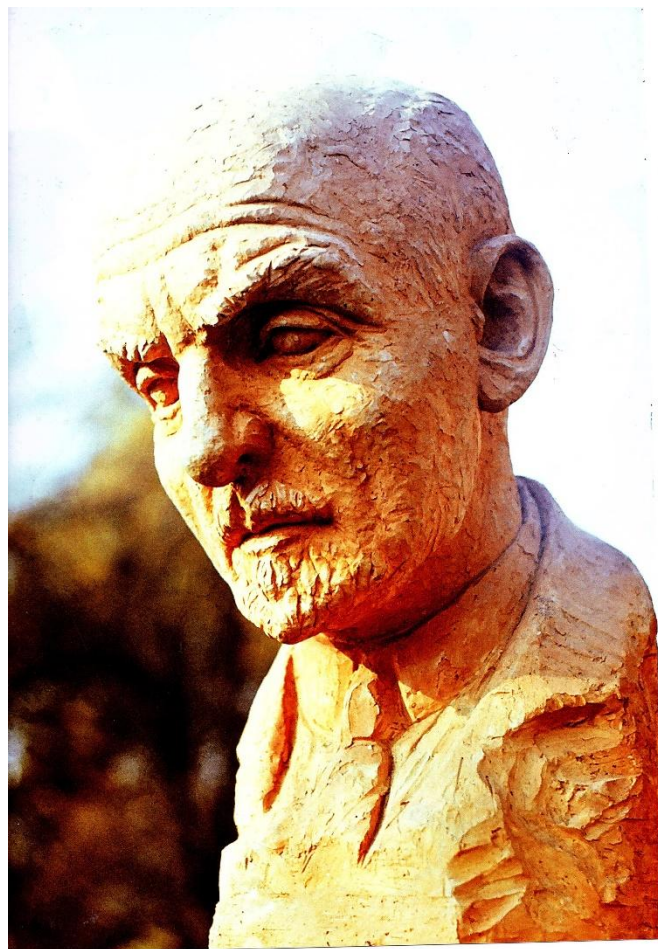

BULLETIN

Společnosti Otokara Březiny

75

Jaroměřice nad Rokytňou

ÚNOR 2020

Čisté jitro

Když za jitra, snů množstvím zemdlení, jsme vyšli do zahrad,
zem celou, jako duši svou, jsme zřeli v ohni rozkvétat;
i ptali jsme se větrů, vod a stromů, ptáků, včel:
kdo dnešní noci, tajemný, zahradou naší šel?

Hrál písek v zlato změněný, kde svaté stopy ležely,
šuměly vody léčivé, jak rozvlněné anděly,
dech každý sílu žití měl, jak na sta žhoucích dní
a v každém pohledu byl úžas znovuzrození.

Tíž tajemství svých bolestných jsme přijali jak vůli tvou,
před rozlomením pečeti list políbený s pokorou;
a nepřítel, jenž číhaje u našich usnul bran,
jak unavený posel tvůj byl od nás uvítán.

Na nebezpečných samotách, navštěvovaných démony,
sad našich přání jemný kvet jak liliové záhony
a nejžhavější, nejsladší, nejžádoucnější z žen
jsme pozdravili, zářící, jak bílé sestry jen.

Otokar Březina, *Ruce*

První návštěva v Jaroměřicích

Petr Holman

Dnes, sedmého srpna 1973, asi o deváté hodině dopolední, jsem dospěl k cíli své letošní cesty – k hrobu Otokara Březiny do Jaroměřic nad Rokytnou.

Stoje před hrobem básníkovým, pociťuji tentýž stav jako před nedávnem při poslechu hudby Musorgského – stav krásy, opojení přítomnou chvílí, která se dostavuje – jak myslím – asi jen na výslovné přání Tvůrce.

Mystické vytržení, chvění celého těla, které současně probíhá prostorem kolem, určitá lehkost, lehkost světelná, přecházející v závrať – rozplývání Světla Všemohíra v Duši člověka, která již léta cítí blízkost jiné Duše, také tak lehké, také tak vnímající bolesti a krásy životního běhu v Přítomnosti...

Význam Sounáležitosti a jeho hluboký smysl nemůže zůstat skryt tomu, kdo podobně jak onen *předcházející* porozuměl věcem tohoto světa.

Chvění, rozechvění, zrychlený dech, věci, na které nezaostřuji pozornost, které tvoří jen pozadí, velebné pozadí této chvíle, se míhají šílenou rychlostí kolem mne, však v majestátném klidu, pohybují se, letí, stoupají, a přece zůstávají nehybné – není možné znát a identifikovat tento stav bez předchozího jeho prožitku, tak radostného, povznášejícího, naplňujícího Světlem, oddaností Tomu, Jenž Ví... Láska je to, snad bhaktická láska, láska bez mezí, obsahující v sobě i onu Bolest, která kdysi byla předchozím jejím stadiem. Aby člověk (pouze vyvolený?) této Lásky mohl dosáhnout (stačí jen jeden život?), musí nejprve trpět, trpět nevýslovně, snad jako Zeyerova Kristina, musí poznat bolest lidí a věcí a zvířat, bolest země, bolest oblaků, musí se protrpět bolestí

nebes, stromů, bolestí chvějícího se přiznání a splynutí těl milenců, jež je tak blízko Smrti, i Smrt samu musí poznat (zná Smrt bolesti loučících se?) – a teprve potom se přiblíží tajemství Lásky...

Mistře, dříve tak vzdálený a nyní mnohem bližší, věřím Vám, věřím, že Vy mi pomůžete přiblížit se všem tajemstvím Země a Nebes. Opuštěte prosím, že jsem Vaše dílo dosud studoval příliš málo a že to, co jsem z něho do dnešního dne načerpal, jako čerpáme ze studnic moudrosti posvěcené věky, staletími i tou nejpřítomnější současností, je jenom příliš nedostatečná daň Vám, který jste mi ukázal Cestu.

Když jsem dříve četl a rozjímal některý Váš verš, neměl jsem ještě onu potřebnou víru, jež by mi pomohla pochopit...

Prosím Vás tedy zde, na tomto místě, pokorný a kající se za všechny své minulé činy, s kterými jsem nesouhlasil, ale přesto jsem se jim nedokázal (já tehdy bez vůle!) vyhnout, dejte mi vždy sílu a odvalu...

Zdá se mi náhle, že jsem klidnější, i když tak rozrušen...

Vidím, vidím Vaši tvář...

A děkuji, děkuji Vám...

Je možné chtít víc než občasné chvíle, ve kterých se zjevuje Život, po kterém tolik toužím, Život, který – aby jej bylo možno naplnit – je nutné pochopit jen jak předobraz. Je možné chtít víc? Je možné vůbec něco chtít, něco žádat?

Sluníčko sedmítečné, hálíčko, rozumíš snad ty těmto věcem tak dobře, že právě ve chvíli, kdy jsem o nich rozjímal, jsi mě přišla navštívit a povzbudit v mé cestě? Děkuji i tobě.

Teď už snad tomu všemu dokážu porozumět lépe. Ano, jak říkáte: Největší výtvořiny člověka mohly vzniknout a vznikly ve chvílích největší bolesti. Nejsou Bolest a Radost jen dvě jaksi zvnitřku se třpytící plošky téhož krystalu?

Je čas odejít – – – Proto odcházím...

Návštěva muzea, okouzlení... Jaroměřický zámecký park...
Chrám Páně sv. Markéty... Škola v Jaroměřicích...

Seznámení s Klenovými. – Pan Klen cituje vzpomínku Březinova osobního holiče Čapka na jeden z básníkových aforismů: „Komunismus, to je idea. K jejímu uskutečnění by musili být lidé andělé. A kdyby byli andělé, nepotřebovali by komunismus.“ – Paní Klenová mi ukazuje zápis Březinova citátu z Maeterlincka do svého památníku:

Mlčení jest živel, v němž se utvářejí veliké věci, aby konečně mohly vyjítí dokonalé a velebné na světlo života, jež ovládnou. Včely pracují jen ve tmě, myšlenka jen v mlčení a ctnost v skrytu.

Václav Jebavý
Jaroměřice 15. II. 1917

Mnohahodinová rozmluva s Klenovými u nich doma, k večeři brambory a podmáslí, knihy, časopisy, fotografie (mj. Březina a Masaryk v Jaroměřicích), vyprávění o jaroměřické historii, hudebních tradicích, vzpomínky, citáty z posledního období života, například komentář k básníkovu uměleckému odmlčení: „Co jsem chtěl národu dát, to už jsem dal. A kdybych psal dál, bylo by to totéž, ale jinými slovy.“

„Čistý víc vidí...“

Při nabízení profesorské stoličky v Brně: „– Pavouček na dlani – třese se a celý nesvůj.“

„Vše, co jsem měl, jsem přečetl, s mnohými autory mluvil, a všichni, když chtějí mluvit pravdu, musí říci: My víme, že nic nevíme, a Tajemství zůstává...“

„Celé moje dílo obsahuje: abychom se milovali, jeden druhému odpouštěli a za nepřátele se modlili.“ [Zima 1928–1929.]

Dárek – originální exemplář parte Otokara Březiny.

Večer u bratří Krulových (Jaroslav sochař a kovotepec, žák Jaroslava Horejce, Bohuslav lidumilný právník, právní poradce...), kteří oba Březinu navštěvovali, pamatovali... Opět dlouhé rozhovory, vzpomínky, prohlížení fotografií a památek na Jakuba Demla i Otokara Březinu, hudební rod Míčů, František Antonín Míča a italská opera v Jaroměřicích. – Březinovské písemné vzpomínání Drahušky Krulové!

V přízemí vybavený ateliér přeplněný „věcmi“, náčrty, modely, hotové práce (Anna Pammrová!), Štursa, odlitky Michelangela (koleno, ruka), fragmenty barokních prací atd. – V prvním patře velká a bohatá česká i cizojazyčná knihovna, kunsthistorie, dějiny, literatura, Březina, Deml, Florian a Stará Říše, Zahradníček, Durych, Bílek (originální alba), Váchal (rovněž originály), Reynek, Blake, Novalis, Hölderlin, Portmanovy výlučné bibliofilské tisky, Konůpek... [Kde tyhle všechny památky jsou? Po smrti obou bratří zmizely neznámo kam. – Poznámka z roku 2017.]

Nocleh v knihovně na dřevěné pryčně, světlo, bezesná noc, komáři... [...]

(úryvek z deníku „První cesta za básníky, z Tasova do Jaroměřic i jinam“, publikovaného v knize *Cožpak to jsem chtěl, aby mne zařadili do literatury? Jakub Deml a literární tradice*; ed. Daniela Iwashita; Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha 2018, s. 417–443)

Otokar Březina jako žák a student

Tomáš Zapletal

Václav Jebavý chodil do obecné školy v Počátkách v letech 1874/5 až 1879/9. Tehdy obecnou školu spravoval řídící učitel Vojtěch Houska od roku 1873 do roku 1895 po Janu Baxovi. Měšťanskou školu navštěvoval Václav v letech 1879/80–1882/3. Třídy měšťanky byly umístěny v budově čp. 5 na hlavním náměstí a Václav chodil do místnosti, v níž má nyní Hospodářské družstvo své úřadovny. Sedával v lavici u oken. Později chodil do třídy upravené pro měšťanku v budově obecné školy. Václav byl hoch pilný a nadaný. Vynikal v kreslení a jeho vysvědčení měla známky nejlepší. Jeho učители na měšťance byli hlavně ředitel Antonín Petřů, který působil v hodnosti ředitele na měšťance v letech 1879–1906, a učitel Jak. Al. Jindra v letech roku 1878–1895.

Když katecheta V. Trubl přemluvil konečně otce Václavova, aby dal synka na studie, zavedl roku 1883 ředitel Antonín Petřů, který byl přítelem ředitele J. Mládka na telečské reálce, nadějného patnáctiletého žáka Václava do Telče, kdež tento vykonal zkoušku do čtvrté reálné třídy a byl přijat.

Výroční zpráva telečské reálky za školní rok 1928–1929 uvádí zajímavé momenty z let 1883/4–1886/7, kdy tam studoval Václav Jebavý – Otokar Březina.

Profesor Met. Divoký píše ve svém článku „Za velikým žákem“, že školní prospěch básníkův byl vždy dobrý. Tak ve čtvrté třídě tehdy zemské reálky byl Václav Jebavý podle prospěchu na místě třetím; v páté, šesté a sedmé třídě na místě druhém a při maturitě konané 25. července 1887 prvním žákem. Řídící učitel František Bártů vzpomíná tu v článku „Dr. Otokar Březina mezi svými spolužáky“ na Václava Jebavého jako na spolužáka velice oblíbeného, milého, přívětivého i žertovného. Dovedl prý pěkně vystupovati jako

karikaturista, skládal texty ke kupletům a byl vůdcem studentského kroužku literárního v Telči, kde se ve schůzích čtlo a přednášelo. (Ve čtvrté třídě napsal *Tisíc veršů z českých dějin*).

Z úryvků dopisů podaných též ve výroční zprávě jest zřejmé, že Václav Jebavý byl hloubavý student, že studoval doma v Počátkách na prázdninách filosofii a že si raději koupil *Kanta* a II. díl Durdikovy *Historie novověké filosofie*, než aby utrácel peníze na cestách. Vlastenectví projevoval Václav s ostatními tehdejšími studenty: všichni nosili čepice poděbradky se lvíčkem. Nebyl tedy O. Březina zrovna takovým samotářem, jak bývá vyličen na mnohých místech. Jeho spolužák profesor Karel Vodička vylíčil ve své přednášce, konané začátkem měsíce června 1929 v Praze a též v *Krajinských listech* v Kamenici nad Lipou, tehdejší studentský život v Telči.

Profesor Vodička chodil do nižší třídy, bydlel s Václavem Jebavým a byl jeho dobrým přítelem. Znal město Počátky i rodiče Václavovy. Vzpomíná na krásná studentská léta 1885–1888 a zvláště připomíná si však literární jednotu, v níž pod dozorem profesora Leandra Čecha přednášeli studenti z literatury, recitovali z děl Shakespearových a též se svěřovali se svými prvotinami. Václav Jebavý, který ovládal již dosti polský jazyk, seznamoval spolužáky s polským básníkem Slovackým.

V letech 1886 a 1887 bydlel Václav u paní Neuwirthové ve starém domě s podloubím na krásném starobylém náměstí s Matějem Lukšů, později ředitelem měšťanských škol v Jaroměřicích a zároveň školním inspektorem v Moravských Budějovicích, který zůstal Otokaru Březinovi věrným a oddaným společníkem až do jeho smrti. Dalšími spolubydlícími byli tehdy tercián Bartoloměj Příbyl ze Štítného a Karel Vodička. Bydleli ve dvou pokojích, jejichž okna se rozvírala na Štěpnický rybník a jeho půvabné okolí. Tam sedávali studenti u knih a úkolů, řešíce matematické, algebraické a deskriptivní záhady a úkoly. Bývali šťastni, když Jebavý přivezl knihy, jež mu

půjčoval ředitel Jan Mládek ze své soukromé a profesorské knihovny, a okřívají v poznávání domácích a cizích literatur.

Všichni, až na Příbyla, skládali verše. Jak jinak nemohlo býti u zamilovaných studentů. Václav Jebavý nepocítil pravé radosti mládí, byl ostýchavý, ale jeho srdce překypovalo vroucími pocity a chápavým hody pochopujícím lidem. Počalo *Svítání na západě*.

K počtě velikého žáka udělen ústavu v Telči název „Státní reálné gymnasium Otokara Březiny“.

*Než se nadáme, uslyšíme, jak vedle nás rytmicky dýchá mystická píseň
a na rtech ucítíme číš svoji teplou od jejích etherných retů.*

(úryvek z knihy *Město: hrstka klasů s rodného kraje Březinova*; sestavil
Tomáš Zapletal; Emil Šprongl, Pelhřimov 1934)

Dopis Karla Čapka Otokaru Březinovi ze 17. 12. 1924

Drahý mistře, spískal jsem něco, a nyní Vás chci poprosit, abyste se proto na mne nehněval a přijal to vlídně jako projev nejsrdečnější lásky a úcty. Bylo u mne několik přátel literátů a já jsem jim vypravoval o Vás a o tom, jak s námi žijete a za nás myslíte: při tom jsem snad mluvil o Vaší poustevně a řekl jsem asi, jak málo se staráte sám o sebe, – a zkrátka najednou tu byl návrh a kamarádi mně uložili, abych to opatřil; až Vám to doveze vlak, podívejte se na to přívětivýma očima a řekněte si, že Vám to posílají Vaši bratři spisovatelé, abyste si na ně denně vzpomněl v práci i v odpočinku a pobesedoval s nimi. To něco, co Vám v této chvíli už veze vlak, je prostě fotel k Ježíšku, měkká náruč pro drahého člověka, který myslí s námi a na nás, lenoška, aby se Vám lépe četlo v Homérovi i v dnešních lidech. Teprve nyní mne popadá tréma z toho, co jsem zavínil, hněváte-li se, že Vám posíláme

vánoční nadílku, hněvejte se na mne, ale neudělejte bolest těm ostatním, kteří měli takovou radost, že Vám mohou osvědčit svou vděčnost a lásku. Vzkazují Vás pozdravovat, jsou to Fráňa Šrámek, Langer, Peroutka, Rutte, dr. Skácelík, Štorch-Marien, rež. Dostal a jiní. Někteří z nich přijedou za Vámi – už proto se na nás nesmíte zlobit, i já bych rád přijel zas někdy za Vámi, dovolíte-li mi a odpustíte-li mi, že jsem Vás přepadl takovým nadělením. Počítám s tím, že až v létě přijedete do Prahy, přijmete pohostinství pod mou střechou; těším se na to již nyní. A tak, prosím Vás, přijměte naši zásilku tak prostě, jako ji posíláme; i kdyby se Vám to snad nezdálo vhodné, řekněte si, že to přijímáte pro naši radost a že nám v té chvíli radosti a vzpomínky na Vás bylo tak, jako je člověku, který svému otci přistrkuje lenošku. Tak, už je to venku.

A nyní dovolte, drahý mistře, abych Vám poděkoval za krásné hodiny, které jste mi dal žít ve Vaší pracovně, za poučení, které jste mi poskytl, a za povzbuzení, se kterým jsem odcházel. Byl to z nejlepších dnů mého života, a já se těším, že nebyl poslední. Myslím na Vás denně a budu na Vás myslet na Štědrý večer dvojnásob, abyste nebyl sám. Nemohl byste přijet k nám? Je mi jako synovi, který těžce nese, že ten, na koho myslí, je sám; hleďte, na několik dnů byste snad mohl přijet už na svátky; uložím Vás u sebe, cesta není tak hrozná, přijdou k Vám mladí lidé, zkrátka přijedte, můžete-li. Nemohu Vám ani říci, jakou bych měl radost.

Tedy prosím předně, abyste přijel, a za druhé, prosím, abyste se nehněval pro naši nadílku, a za třetí, abyste nezapomněl na ten článek o živoucí řeči.

Jsem upřímně a (dovolíte-li) se synovským pozdravem Váš [...].

(Otokar Březina, *Korespondence II*; ed. Petr Holman; Host, Brno 2004, s. 1421–1422)

Modlitby básníků: Otokar Březina

Ivan Slavík

Od první sbírky *Tajemné dálky* (1895) přes další se stoupající intenzitou a naléhavostí (*Svítání na západě, Větry od pólů, Stavitelé chrámu, Ruce*) až po torzo poslední, šesté, bylo patrné, že Otokarem Březinou vstoupil do české literatury metafyzický, spiritualistický, či chcete-li, náboženský básník. Mohutností a zároveň jemností básnických prostředků i svou kosmickou vizí, obrazností a představivostí jeden z největších, jaké jsme kdy měli. Modlitbami, zejména v těch závěrečných sbírkách, lze vlastně nazvat všechny básně, které publikoval. Přesto se slovo Bůh snad v žádném jeho textu nevyskytuje, ačkoli většinu toho, co zbásnil, lze chápat jako vzývání, koření se, chvalo zpěv. Zájmeno „ty“ a „tvůj“ se obrací k nejmenované božské bytosti. Pokud ji přece jen pojmenovává, užívá výrazů Nejvyšší, Věčný, věčný Mistr, Otec nezrozeného a též Všudypřítomný, Otvírající, Vládoucí, Nepoznaný, Láska aj. A už vůbec se u Březiny nikde neseťkáme se jménem Ježíš, Kristus, Marie, ačkoli jsou zmiňováni andělé a používáno označení svatý...

Přesto bylo Březinovo dílo mocným impulsem pro katolické autory J. Demla, J. Durycha, J. Čepa, J. Zahradníčka, M. Dvořáka aj. Tituly některých básní sice nesou slovo „modlitba“ (Modlitba večerní, Modlitba za nepřátele) nebo třeba Žalm ke cti nejvyššího jména, přesto vybrat text, který by vhodně zapadal do našich Modliteb básníků, je těžší, než se zdá. Jednak pro rozlehlost Březinových básní, ale hlavně proto, že nalézt skladbu, která by odpovídala tomu, jak jsme zvyklí modlitbu vnímat, není lehké. Nakonec jsem zvolil třetí část z Vigilie (*Stavitelé chrámu*) „Ó moci Věčného Slova“:

Ó moci Věčného Slova! / Vysvobozující! / Soumraky v sladkost
rozpouštějící / druhým světlem! / Modlitbě nové nás nauč / v bolestech

našich / nad sněním bratří! / Modlitbě úzkosti smrti a krve utišující / úzkosti lásky a vzrůstu zesilující, / ovládající bytosti neviditelné / od loží bratří zaklínající / upíry snění! / A až proměníš v jediný požár / okamžiky naše, / šlehni svým vichrem / v jejich jiskřící chaos; / do čtyř tajemných pólů je rozvěj / a v hlubinách noci / na sta mil od sebe nechej je zářit / jak v blankytu černém / systémy hvězd, / a závratný prostor vesmíru tvého / pronikat vroucností světla / spojené jednotou zákonů tvých / hasnout a znovu se nítit, / kroužit a letět a hrát, / do svaté tvé vůle / po věky!

(Katolický týdeník, 8. prosince 1996)

Dvojí výročí básníka Jana Zahradníčka

František Dvořáček

Básník Jan Zahradníček se narodil 17. ledna 1905 v Mastníku u Třebíče a zemřel 7. října 1960 při přejezdu Vlčatínem v sanitce, která ho vezla z Uhřínova do třebíčské nemocnice. V blízkosti těchto míst u státní silnice stojí bílá kaplička s pamětním kamenem. Básník je pochovaný v Uhřínově a spolu s ním i jeho paní Marie, která zemřela 13. dubna 2012. V záhlaví hrobu stojí masivní kovový kříž, který je dílem uměleckého kováře Alfreda Habermanna.

Zahradníček, který patří k největším, ale také nejtragičtějším postavám české poezie, pocházel z Mastníka u Třebíče. Byl ze selského rodu a už od mládí musel pomáhat a obsluhovat v otcově hostinci. Ze šestnácti Zahradníčkových sourozenců se dospělosti dožilo pouze sedm. Jan Zahradníček si v dětství po pádu ze seníku těžce pochroumal páteř a vytvořila se u něho kyfoskolióza hrudníku, která během let způsobila závažné postižení srdce, Cor pulmonale (plicní srdce), se srdeční arytmií. Toto onemocnění, spolu s útrapami dlouholetého

věznění, nakonec vedlo k jeho předčasné smrti. V čase, kdy byl jeho trest nakrátko přerušen, podstoupil léčení na interním oddělení třebíčské nemocnice, kde o něho pečoval primář MUDr. Karel Tomek. Už tehdy, v září 1956, byl jeho zdravotní stav velmi vážný a diagnózy *Cor cyphoscolioticorum*, *Cor pulmonale II* a *Fibrilatio atriorum* nevěstily nic dobrého. Básníkuv osud nezměnil ani odborný nález MUDr. Tomka, v němž predikoval špatnou pacientovu prognózu a doporučoval „maximální omezení jakéhokoliv fyzického zatížení“. Jak se ukázalo, nikdo na ta doporučení nebral zřetel a básník musel ještě na čtyři strastiplné roky zpátky do vězení.

V roce 1946 se oženil s Marií Bradáčovou, se kterou se seznámil během pobytu u svého švagra P. Jana Dokulila, rovněž mastnického rodáka, významného překladatele a autora básnických sbírek *Tvým slovem* a *Křížové dni*. Ve svém vzpomínkovém textu *Loučení* připomíná i rodný Mastník: „Nad Mastníkem, z Véhonů, je nádherný rozhled na všechny strany, daleko přes přibyslavický kostel k Jihlavě, přes Budišov za Velké Meziříčí k Rudě, která leží vysoko k obloze a svým kostelíkem bíle svítí jak Máchova kaple se svým bílým stínem, na jih přes Horní Újezd k Moravským Budějovicím...“

Jan Zahradníček studoval na třebíčském gymnáziu, které jeden z jeho významných absolventů prof. Miloš Dvořák nazval „gymnáziem básníků“. A nebylo divu, vždyť v jeho zdech kromě Jana Zahradníčka studoval i Jakub Deml, Vítězslav Nezval, Antonín Bartušek, Bedřich Fučík, zmíněný Jan Dokulil, J. M. Weimann, ale také básnířka Jarmila Urbánková, Ladislav Novák.

Po ukončení gymnaziálních studií v roce 1926 odchází na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kde studuje u profesora Františka Xavera Šaldy a profesora Václava Tilleho. Záměrně nedokončil studia doktorátem a absolvoval nižší a následně i vyšší knihovnickou školu.

Od roku 1930 se však výhradně věnoval básnické, překladatelské a lektorské práci, přispíval do řady časopisů. Celkem napsal pětadvacet básnických sbírek a bibliofilsky vydaných básní. Významný podíl měl i na překladu *Božské komedie*. Mimo básně vydal ještě drobnou knížku próz.

Často se hovoří o spřízněnosti Zahradníčkovy poezie s poezií Otokara Březiny. Za velkým básníkem se také spolu s Janem Dokulilem, Janem Čepem a Bedřichem Fučíkem z Čáslavic do Jaroměřic nad Rokytnou vydal. Cestu museli šlapat pěšky, úvozovými cestami a pěšinami.

Do poezie vstupuje hned na počátku třicátých let sbírkou *Pokoušení smrti* (1930), po níž následuje hned další básnická kniha *Návrat* (1931).

Na první Zahradníčkovy sbírky reagoval F. X. Šalda slovy: „Není pochyby, že Zahradníčkem vstoupil do české poezie Někdo. Opravdový básník vyhraněného charakteru, muž, který žije intenzivním vnitřním životem a dovede mu dáti již dnes často trvalý tvar.“

Na okraj třetí Zahradníčkovy sbírky *Jeřáby* (1933) dodal: „Zahradníček vůčihledně vyrůstá. Je to velký kouzelník verše, harmonizátor a modulátor, po Březinovi největší, kterého máme. Je v podstatě tragický extatik.“

K *Žiznivému létu* Šalda dodává, že je v něm: „... jas, světelný tvar, rozestupující se perspektivy, podmanivá jistota, jeho verš je krystalický, místy až démantově tvrdý a mihotavý, metafora nese, klene a staví.“

A ještě jednu připomínku Šaldova pohledu na Jana Zahradníčka přinesl prof. Josef Vojvodík, spoluautor publikace *Jan Zahradníček. Poezie a skutečnost existence*, když připomenul scénu, kterou popisuje Bedřich Fučík. Šaldu navštívil krátce před jeho skolem. V debatě o tom, co podle Šaldy zůstane z české a světové literatury, Šalda

skepticky říká: „Pár veršů z Goetha...“ A když se ho Bedřich Fučík ptá: „A co z české poezie?“ tak mu Šalda odpoví: „Zahradníček, toho, příteli, chraňte. U něj je nejvíce etiky a myšlenky.“

Šalda sledoval Zahradníčka od jeho počátku a viděl v něm velkého moderního lyrika, ale zároveň básníka, který po svém rozvíjí barokní poetiku. „Šalda se v tomto smyslu nemýlil, opět osvědčil svůj prorocký smysl a schopnost,“ dodal prof. Vojvodík.

Sbírka *Pozdravení slunci* vyšla ještě před válkou, v roce 1937.

Ve válečných rocích vydává sbírku *Korouhve* (1941). A po několika letech odmlčení pak v roce 1944 přichází se sbírkou milostné lyriky *Pod bičem milostným*. Hned v roce 1946 vychází sbírka *Stará země*, jejíž rukopis básník ponechal zakopaný na zahradě uhřínovské fary. Bohužel se část básní nedochovala, zůstala v hlíně. V této sbírce je i slavný Žalm z roku dvaadvacátého.

V těch válečných časech, kdy bydlel u švagra Jana Dokulila v Uhřínově, konal Jan Zahradníček cesty za svým přítelem Františkem Halasem do Kunštátu na Moravě.

Po válce vyvíjí značnou aktivitu a obnovuje *Akord*, který vydával již za války a u jehož počátků stál básník Jaroslav Durych a vydavatel Ladislav Kuncíř. *Akord* nakonec zaniká v únoru 1948 a znovu ho obnoví básník Zdeněk Rotrekl v létě 1989. Následně ještě časopis vydávala básnířka Iva Kotrlá s přáteli.

Ještě v roce 1947 básník vydává mohutnou básnickou sbírku plnou pokory *La Salettu*, po níž následuje *Rouška Verončina* (1949). Horečně pracuje na své největší básnické skladbě *Znamení moci*, jako by tušil, že mu příliš svobodného času nezbývá. Dopsal ji krátce před svým zatčením v roce 1951. Nejdříve se objevovala v samizdatu, později byla opsána jako první svazek edice *Asyl* na konci roku 1978 a na počátku roku 1979. Vyšla se čtyřmi barevnými linoryty Jiřího Jiráskova a doprovodila ji obsáhlá studie Bedřicha Fučíka *Básnická výzva*, která byla určena pro tento svazek. Podruhé bylo *Znamení*

moci opsáno pro Asyl v roce 1989 se třemi novými Jiráskovými linoryty. Toto dílo představuje nejenom vrchol Zahradníčkovy poezie, ale i české poezie vůbec.

Je třeba vzpomenout i významné Zahradníčkovy přednášky, kupříkladu Pláč koruny svatováclavské (1938), Náš kraj a kniha (1939), Oslice Balaamova (1940). Samostatně vyšla báseň *Svatý Václav* (1946). Jeho básnické dílo doplňují rovněž veršované legendy pro děti *Ježíškova košilka*. K napsání této knížky vybídl Jana Zahradníčka František Křelina, když se narodil syn Jan (1948). *Ježíškova košilka* se nakonec stala poslední knížkou, kterou Jan Zahradníček připravil do tisku. Biblilofilsky ji vydal Jaroslav Olšák v Místku ve 42 exemplářích. Zato v roce 1990 vyšla ve třicetitisícovém nákladu, s ilustracemi Tomáše Zmrzlého, v brněnském nakladatelství Petrov. A nakonec se dočkala dalšího vydání, když vyšla s nádhernými statěmi do prvního čísla vlastivědného sborníku *Naším krajem*, kde se cituje „Uznání“, které Janu Zahradníčkovi hned po válce zaslal tehdejší ministr národní obrany generál Ludvík Svoboda. Jedná se o pozoruhodný dokument. Ocituji: „Za vynikající péči a podporu při ukrývání příslušníků mé rodiny vyslovuji svůj dík a uznání Janu Zahradníčkovi, spisovateli, Brno.“ Byla připojena ještě poznámka, že šlo o ukrývání Svobodovy manželky Ireny.

Díky obětavosti L. Zahradníčka a dalších členů rodiny a přátel byla v listopadu 1991 odhalena pamětní deska na jeho rodném domě v Mastníku. Autorem básnickovy sochařské podoby byl brněnský sochař Miloš Vlček. Slavnosti, při níž byla bysta odhalena, se zúčastnil tehdejší ministr kultury dr. Milan Uhde a hovořil tam spisovatel Josef Žáček.

Ani město Třebíč na básníka nezapomíná. Po básníkovi Janu Zahradníčkovi je pojmenována jedna z ulic, podobně jako po Jakubu Demlovi, Antonínu Bartuškovi, Ladislavu Novákovi.

Třebíčské nakladatelství Arca JimFa bibliofilsky vydalo báseň *Zemi mé*, vyňatou ze sbírky *Pozdravení slunci*. Básníkův grafický portrét vytvořil třebíčský výtvarník Vladimír Lavický.

Bibliofilský tisk básně *Velikonoční zahrada* vydal v roce 1991 v Třebíči Pavel Čapek s původním linorytem Ukřižovaného opět od Vladimíra Lavického s ilustracemi Veroniky Vlkové, které jsme mohli spatřit v originále při představení knihy v Místodržitelském paláci Moravské galerie v červnu 2017.

Zahradníček byl jako „člen“ účelově vytvořené „ilegální skupiny“ _Agro-lido, později pojmenované Prokúpek a spol. dne 13. června 1951 v Brně zatčen a v červenci 1952 odsouzen ke třinácti rokům vězení. Trest si odpykával v Praze, Brně, na Mírově, v Leopoldově, odkud se po amnestii vrátil 12. května 1960 do Uhřínova, kam byla přestěhována z Brna celá jeho rodina. Krátké, patnáctidenní přerušení trestu představovalo jeho podmíněční propuštění v roce 1965 na pohřeb dcerušek Zdislavy a Klárky, které se otrávil houbami a zemřely v třebíčské nemocnici.

Hodně se spekulovalo o tom, kdo se zasloužil o to, že Zahradníčkův trest byl zmírněn z třinácti na devět roků. Zmiňoval jsem se spisovateli Ivanu Křížovi, rodákovi z Osové Bítýšky, což je nedaleko Tasova, o názoru paní Lenky Vodičkové, že za tím stála přímluva básníka Jaroslava Seiferta u Antonína Zápotockého. Spisovatel, který byl tehdy funkcionářem Svazu a v časech normalizace se propadl mezi umlčené a vyobcované literáty, mně k tomu napsal: „Není pravdou, jak soudí L. Vodičková, že o propuštění Jana Zahradníčka z vězení se zasloužil zejména Jar. Seifert. Zásahu o to je třeba přičíst hlavně Vít. Nezvalovi. Byl jsem přítomen na společném obědě ústředního výboru Svazu čs. spisovatelů s tehdejšími prezidentem A. Zápotockým. Nezval ho tam s vehemencí sobě vlastní atakoval kvůli vězněným básníkům a kvůli Zahradníčkovi zvláště. To si nikdo jiný než Nezval dovolit

nemohl. Seifert byl tenkrát ještě pro naše politiky příliš lehká váha, než aby si jeho přímluv musili všímat. Za Nezvalem čněl velký stín Kopeckého a Gottwalda a Zápotocký to musil vzít na vědomí. Kromě toho tenkrát platilo (a podle mne to platí stále), že Nezval byl největším českým básníkem 20. století. Mnohým šel svými extravagancemi na nervy a neradi to přiznávají, ale on se uměl zastat i kolegů, se kterými byl ideologicky v rozporu. Uměl si kupř. najít čas, aby šel svědčit ve prospěch Jakuba Demla, když ho po válce ve Velkém Meziříčí soudili pro kolaboraci. Psal jsem o tom tenkrát v Rovnosti.“

Podobné svědectví o snaze Vítězslava Nezvala pomoci básníku Janu Zahradníčkovi jsem slyšel i od básníka Oldřicha Mikuláška.

Na výstavě věnované životu a dílu Vítězslava Nezvala v Okresní knihovně v Třebíči jsem narazil na dokument, který je založen v Nezvalově literární pozůstalosti (v Literárním archivu PNP). Šlo o zamítnutí žádosti o přerušení trestu Jana Zahradníčka Okresní prokuraturou v Praze z 15. 6. 1954. Nejděsivěji působí odůvodnění komunistického prokurátora, proč byla žádost zamítnuta. Cituji: „Podle zprávy vězeňského lékaře trpí týž nevyлéčitelnou chorobou a nemělo by tedy přerušení trestu žádného vlivu na případné snad léčení.“

Z období devítiletého věznění vznikla asi stovka básní, které byly rozděleny do dvou knih. Ta první byla pojmenovaná *Dům strach* a druhá nese název *Čtyři léta* a k vydání ji uspořádal a připravil Bedřich Fučík, Zahradníčkův přítel a krajan z Čáslavic u Třebíče. Básně se z vězení dostávaly různými cestami. Často se je učil básník, ale i jeho spoluvězni, nazpaměť.

Dům strach obsahuje verše z let 1951–1956. Byly napsané ve vyšetřovací vazbě v Brně, ve Znojmě a v pankrácké věznicí. Ve sbírce *Čtyři léta* jsou verše z let 1956–1960. Tyto verše vznikaly za pobytu v Mírově, v Leopoldově i na svobodě. *Dům strach* vyšel poprvé v torontském nakladatelství manželů Škvoreckých Sixty-Eight

Publishers, kde pak vyšlo i druhé vydání sbírky. V roce 1986 sbírku vydala ještě londýnská edice *Rozmluvy* vedená Alexandrem Tomským. Knížka obsahuje třicet šest básní.

Nechci opominout ani strojopisné kritické vydání *Díla Jana Zahradníčka* v edici FTZ (Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček, Radovan Zejda) se zevrubnými biografickými poznámkami. Vyšlo celkem sedm knih. Zejména po roce 1989 dochází k vydávání celého Zahradníčkova básnického díla nakladatelstvím Československý spisovatel.

V roce 1992 vydává Melantrich *Čtrnáctero zastavení* Bedřicha Fučíka, kde je Janu Zahradníčkovi připsána kapitola Bujará chudoba. Nechybí ani medailon Vítězslava Nezvala Svítání, Jana Čepa Poutník na zemi, vzpomínka na Otokara Březinu Od země ke hvězdám či připomínka Josefa Floriana Kulhavý kurýr.

Na básníka vzpomínal také jeho synovec, mastnický rodák a kronikář Ladislav Zahradníček, který o svém strýci napsal zajímavou stat'.

Od roku 1995 existuje Společnost odkazu básníka Jana Zahradníčka, která se nesoustřeďuje pouze na vydávání básnického díla Jana Zahradníčka, ale také na naplňování jeho duchovního odkazu. Ke stému výročí básníkovy narození společnost uspořádala mezinárodní vědeckou konferenci pod názvem ... *bývalo u mne zotvíráno...* a všechny příspěvky a diskuse byly shromážděny do publikace *Víra a výraz*.

Po revoluci proběhla celá řada zahradníčkovských výstav, přednášek a literárních večerů v Třebíči, ale i v Jaroměřicích nebo Moravských Budějovicích.

Jsou však památníky, které se budují v lidských srdcích. Patří mezi ně i vzpomínky Zahradníčkových přátel. Básník Ivan Slavík ve svém vzpomínkovém textu ocitoval i závěr Zahradníčkova dopisu, který svědčí o velké básníkově pokoře. Dovolím si ho ocitovat: „Jsem už čtvrt roku doma a těch devět let, které jsem prožil tam v tom jiném

světě, se za mnou zavírá jako veliká a prázdná bublina, která snad musela a snad nemusela v mém životě být. Ale já se přikláním spíše k tomu, že to muselo být a že to nebylo nadarmo. Teď už to patří k mému životu a já se toho nezříkám, a nechci zříkat. Snad toho bylo potřeba, toho žaláře a toho, co za ta léta na mne a na mou rodinu tak krutě dolehlo. Snad nebylo v mých možnostech přispět jinak a jiným způsobem do obecné pokladnice zásluh a utrpení, které všichni dlužíme. Jistě byly a jsou bytosti, jejichž jediná slza má v tom tajemném hospodářství větší cenu než desetiletí krutého žalářování jiných. Já sám asi takovou slzu neuronil.“

A ještě připomenu slova prof. Miloše Dvořáka, která napsal 22. května 1968: „Jan Zahradníček byl souzen a odsouzen jako odpůrce komunismu. Je básníkem lidských rodů, básníkem tradice v hluboce morálním smyslu tohoto slova, to je básníkem největších mravních hodnot, které pokolení odcházející odkazují do pokolení přicházejících. Jsem si vědom toho, že ve svém díle čelí celé dnešní době, která padá dolů. Proti světu, který padá dolů, jeho dílo strmí vzhůru a za tuto odvahu platil Zahradníček svým životem. Je básníkem skrytého a zneuznávaného, pohrdaného a odmítaného, čeho však je nezbytně potřeba pro udržení národa a lidského rodu, pro udržení života na zemi. Je básníkem toho, co je po věky označováno jako „znamení odporu“.

A nakonec básníková slova, jimiž ve svém dopise Bedřichu Fučíkovi charakterizuje poezii. Bylo to po vydání *Korouhvi*: „Báseň je jiskra, která odletí od kovadliny, kde se kuje zbroj duše – nic víc. Vlastní zápas se odehrává někde jinde než v básni, kde se míchají jenom odlesky plamenů, kde je cítit krev, čoud a hnis a kdovíco ještě. Pravá báseň je jenom odlesk, jenom svědectví, že se děje něco krásného a slavného.“

A všechno uzavírá:

EPITAF

Život můj. Jediný. Tento. A ne jiný.
Nevzdáš se. Jsi. A trváš prchaje.
Skutečný. Můj. Jsi kost a krev, z níž pijí stíny.
Bolíš. Klikatě klopotná tvá cesta je.

Vpravo a vlevo v těsné motanici
životů jiných, vršících se ke hvězdám až.
Cizí dech uslyšíš jak vítr ve pšenici
z dálky tak strašně blízké, že až závrat' máš.

Však nikdy nepřekročíš. Pořád sám a zvláště.
Láskou se nezadrhla s jinou tvoje nit.
Zřetelně rozeznáš ji, vtkanou ve vzor pláště
života širejšího nad vzduch, nad blankyt.

Jen chybný krok a cizí stébla drtí.
Za všechno odpovídáš. Všechno k nohám tvým
se sbíhá z nižších šířek života a smrti
jak poledníky bílým tichem polárním.

Vy životy z života mého vypučelé.
Vy oči z očí mých, jež dohlédnete dál.
Polibek usmíření cítím na svém čele –
Můj život byl a bude, aniž se jen zdál.

Jan Zahradíček, *Čtyři léta*

P. Jan Dokulil (13. 7. 1910 Mastník – 1. 2. 1974 Svitávka)

P. Jan Dokulil, švagr Jana Zahradníčka, básník a vážený překladatel, v době války poskytl bydlení nejen J. Zahradníčkovi, ale také na několika svých farech ukrýval manželku generála Ludvíka Svobody a několik Židů, které tak zachránil před transportem. Na faře v Uhřínově také umožnil za války práci redakci časopisu *Akord*. Z toho důvodu se tam setkávali Bedřich Fučík, František Halas, Jan Čep, Rudolf Černý, Jakub Deml, Jaroslav Durych, Albert Vyskočil, Timoteus Vodička.

Roku 1950 byl na Jana Dokulila vydán zatykač, podařilo se mu utéct a skrýval se do r. 1957, kdy byl zatčen a odsouzen na 12 let. Roku 1965 mu byl výkon trestu ze zdravotních důvodů změněn. Roku 1967 byl rozsudek z roku 1957 zrušen, mj. i po svědectví manželky generála L. Svobody. Krátkou dobu pracoval v Třebíči v Západosmoravském muzeu, poté jako archivář v Jednotě v Moravských Budějovicích. V té době bydlel v Jaroměřicích nad Rokytnou v Žerotínově ulici. V lednu 1968 dostal státní souhlas a do své smrti sloužil ve farnosti Svitávka, kde je také pohřben.

František Dvořáček

A. Hruza, P. Dokulil, J. Kapinus a J. Zahradníček v Jaroměřickém parku

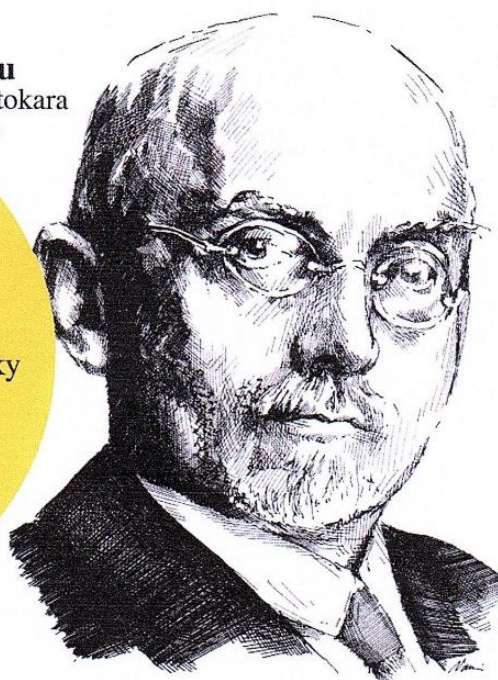

Syn Jana Zahradníčka Jan Jakub Zahradníček, stojící v pravo, člen Společnosti Otokara Březiny, navštívil Jaroměřice v r. 1990. Jan Jakub Zahradníček zemřel 21. prosince 2019

**Základní škola
Otokara Březiny
Jaroměřice nad Rokytinou**
ve spolupráci se Společností Otokara
Březiny a s městem Jaroměřice
nad Rokytinou

vás zve
na vědomostní soutěž
mezi ZŠ Otokara Březiny
Jaroměřice nad Rokytinou
a ZŠ Otokara Březiny Počátky

Jak znáš Otokara Březinu?

24. března 2020 v 9:30 hodin
v nové tělocvičně ZŠ Otokara Březiny Jaroměřice nad Rokytinou

Druhý ročník vědomostní soutěže mezi ZŠ Otokara Březiny Jaroměřice nad Rokytinou a ZŠ Otokara Březiny Počátky *Jak znáš Otokara Březinu* – spolupráce měst, škol a muzeí

V září 2018 byly na mezinárodním sympoziu *Otokar Březina 2018* uzavřeny první kontakty mezi počáteckým muzeem a ZŠ O. Březiny Jaroměřice nad Rokytinou. Jejich výsledkem byla realizace společného projektu tj. soutěž žáků základních škol s názvem *Jak znáš Otokara Březinu*.

Na přípravách soutěže se podíleli starostové obou měst, ředitelé a paní učitelky obou základních škol, Společnost Otokara Březiny i zaměstnanci obou muzeí.

První ročník proběhl 9. května 2019 v sále počáteckého kina, kde soutěžily tři týmy z Počátek proti třem týmům z Jaroměřic nad

Rokytnou. Jaroměřické děti si domů přivezly nejen vítězství v soutěži, ale i hezké zážitky.

Koordinátorem 2. ročníku vědomostní soutěže je ZŠ Otokara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou ve spolupráci se Společností Otokara Březiny a s městem Jaroměřice nad Rokytnou.

Soutěž *Jak znáš Otokara Březinu* proběhne 24. března 2020 v 9.30 hodin v nové tělocvičně ZŠ Otokara Březiny Jaroměřice nad Rokytnou.

Hana Jandová,
ZŠ Otokara Březiny Jaroměřice nad Rokytnou

Společnost bratří Čapků

uvádí v Praze dne **24. března 2020 v 17.00** hodin pořad

Stařec z hory

v Ústřední knihovně – Malý sál

Přednáší **Hasan Zahirovič**

Pořad o Jakubu Demlovi v Praze

Filmový dokument

ÚDĚL A BOLEST JAKUBA DEMLA

s komentářem autora Libora Smejkal a moderátorky
Heleny Švecové

v Kampusu Univerzity Karlovy, Hybernská 4

23. 3. 2020 v 17 hod.

Na scénáři spolupracoval
Josef Pěňčík

Účast předběžně přislíbili i pamětníci Jakuba Demla

doba pořadu asi 70 min.

**Vzhledem ke karanténě bude prezentace
v Praze přeložena z 23. 3. na říjen 2020.
Termín oznámíme na našich stránkách
www.otokarbrezina.cz**

**SPOLEČNOST OTOKARA BŘEZINY V JAROMĚŘICÍCH
NAD ROK.**

MĚSTO JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU

pořádají v sobotu 28. března 2020

10.00 Pietní akt u hrobu Otokara Březiny

10.45 Vernisáž výstavy v Muzeu O. Březiny

Josef Kapinus – z výtvarného díla

Výstavu uvede Mgr. Ing. Ivo Binder, kurátor moderního umění

14.00 Přednáška v přístavbě ZŠ Otokara Březiny

Přátelé Otokar Březina a Karel Čapek

Mgr. Hasan Zahirovič, PhD.

člen výboru Společnosti Bratří Čapků

Po skončení přednášky přibližně v

15.15 Výroční čl. schůze Spol. Otokara Březiny

Program: Zpráva o činnosti a o Muzeu Otokara Březiny, hospodaření, plán činnosti na r. 2020. Diskuse, volba předsedy a doplnění výboru

Po ukončení (asi 16 hod.) možnost pohovořit s přáteli

Srdečně zvou pořadatelé

SKUPINA ČEZ

HLAVNÍ PARTNER

Děkujeme partnerům:

**Skupina ČEZ, Stanislav Hort Třebíč, Město Jaroměřice n. R.,
Dřevozpracující VD Jaroměřice n. R., Vladislav Motýl, Brno,
MUDr. Jana Langášková, MUDr. Jan Kousalík, MUDr. Blanka
Götzová, dr. Vrbová – Lékárna Jaroměřice n. R., Ing. arch. Michal
Zlatuška, doc. PhDr. Jiří Dan, JUDr. Miroslav Michálek, dr. Ivo
Koudelka a dalším drobným dárcům.**

Bulletin vydává výbor Společnosti O. Březiny v Jaroměřicích n. Rok.,
Březinova 46, 675 51, tel.: 603 760 768. IČO 44065841, e-mail na předsedu
Mgr. Jiřího Höfra: hofer.j@seznam.cz, e-mail na studijní knihovnu při
Muzeu O. B.: studijniknihovna@otokarbrezina.cz. Adresa našich
stránek: www.otokarbrezina.cz

Toto číslo sestavil výbor SOB, tisk Helena Stejskalová a Blanka
Nedvědická

Titulní strana: Busta Otokara Březiny od Josefa Kapinuse

**30. května 2020 se uskuteční setkání přátel Jiřího Kuběny na
Bítově, podrobně na www.otokarbrezina.cz**

Příspěvky do č. 76 dodejte laskavě do 15. srpna 2020